

Kilsədə metafizik macəra

Viktor Hüqonun “Paris Notr-Dam kilsəsi” romanı haqqında

əvvəli ötən sayımızda

İşə bax ki, qadir Allah xilas missiyasını əlində silah kimi söz oynadan şairin, söz kimi kəskin qılınc qurşamış cəngavərin, Məsihin taxt-tacını, kəlamını miras almış keşişin yox, bu xidmət üçün qətiyyən yaramayan meymunabənzər bir məxluqun əliylə həyata keçirir. Dili-ağzı, gözü-qulağı qıfıllı məxluq Mütləq Ruhun seçimiylə metafizik fiqura, Tanrının mühüm tapşırıqlar üzrə səlahiyyətli elçisinə çevrilir. Kilsəni elmi-fəlsəfi laboratoriyaya döndərmiş ruhani alim, dünyadan əlini çəkmiş tərk-i-dünya zahid yox, oxuma-yazma öyrənmiş olsa belə elmdən, bilikdən məhrum bir nədən, indiyəcən himayədarının iradəsinə kor-koranə tabe olmuş bir avam.

Qaraçı qızı Esmeralda bakirə Məryəm ananın timsalıdır. Tanrı onu dərğahına çağırana qızın məsumluğu qorunmalıdır. Bu müqəddəs missiyanı yalnız bədənindən yarımamış Kvazimodonun çiyninə qoymaq olar. İçi ilahi eşqlə dolu Kvazimodo Esmeraldanı qorumaq naminə xaraba can evini fələyin güdazına verməyə hazırdr. Onun sevgisi tez bir zamanda ürək dağlayan, can yandıran mərhəmətə, misli görünməmiş fədakarlığa çevrilir. Eşq bünövrəsindən məhrum saxta mərhəməti bankrota uğramış keşiş Frollonun ehtirası isə, əksinə, rəhmsiz, amansız soyuq nifrətə dönmür.

1482-ci ilin 6 yanvarı. Paris əhli xristian bayramı münasibətiylə göstəriləcək dini tamaşaya (misteriya) baxmaq üçün Ədalət sarayına toplaşmış. Tamaşanın nümayişi yubanır deyərənəzi kütlə deyirməyə başlayır. Misteriyanın həyəcanlı müəllifi şair-dramaturq Pyer Qrenquar aktyorlara başlamaq göstərişi verir. Tamaşanın proloqu bitməmiş kardinalla səfirlər hadisə yerində peyda olurlar. Kütlənin fikri onlara yönəlir, tamaşa yaddan çıxır, dramaturqun canfəşanlılığı nəticə vermir. Tədbirin iflasa uğraması Qrenquarı ümitsizliyə qapadır. Qonaqların təklifiylə kütlə təxəklərin kralını seçmək kimi daha şən, daha maraqlı bir oyuna girir. Namizədlər arasından bu uca, şərəfli məqama kilsənin zəngçalanı eybəcər Kvazimodo seçilir. Notr-Dam qozbeli o qədər eybəcərdir ki, onu maskalamağa, üz-gözünə qorxunc, bədheybət ifadələr verməyə ehtiyac yoxdur. Karnaval əhli adət üzrə yalançı kralı çiyninə alıb küçələr boyu gəzdirir.

Şair Pyer Qrenquar peşman-peşman Qrev meydanına üz tutur. Bura köhnə Parisin insan qaynaşan əsas mərkəzidir, əhali tamaşalara, edamlara baxmaq üçün Qrev meydanına toplaşır. Romandakı qəhrəmanların da yolu bu meydanda kəşisir. Kütlənin sevib alqışladığı, baş keşiş Klod Frollonun lənətlədiyi on altı yaşlı qaraçı gözəli Esmeralda burada çalib oxuyub oynayır. Keşiş karnavalı yarımçıq qoyur, təxəklər kralı Kvazimodonu taxtından devirib onlardan alır. Qrenquar ona dəqiq elmlərdən dərs demiş müəllimi Klod atanı aralıdan görəndə tanıyır.

Günün sonuna doğru qalmağa yeri-yurdu olmayan şair Esmeraldanın getdiyi səmtə doğru dar küçəylə ümitsiz-ümitsiz addımlayır. Birdən o, tükürpədən qadın çığırtısı eşidir: iki nəfər Esmeraldanın ağzını yumub qızı qaçırmaya çalışır. Pyer hay salıb köməyə adam çağırır, səsə kral nişançılarının kapitanı özünü yetirib qızı quldurların əlindən alır. Məlum olur ki, Esmeraldanı qaçırmaya istəyənlərdən biri Kvazimododur, o biri quldursa aradan çıxıb. Qaraçı qızı xilaskarı Feb de Şatoperə heyranlıqla tamaşa eləyir.

Tale bəxtikəm şairi dilənçilərin, oğruların toplaşdığı “Möcüzələr səltənətinə” aparıb çıxarır. Buranın qaydaları sivil cəmiyyətin qanunlarından daha amansızdır. Oğru-qul-

dur dünyasının tələblərinə cavab vermədiyinə, ondan ötrü keçirilən sınaqdan çıxmadığına görə uğursuz filosofu dar ağacı gözləyir. Adətə görə, onu yalnız özünə ər seçməklə hansısa qadın xilas eləyə bilər. Vaxtında tərpənən Esmeralda Pyeri dörd illiyinə ərləyə götürməklə şairi dardan qurtarır. Qızın komasında Qrenquar ərlək borcunu yerinə yetirmək üçün kişilənmək istəyəndə Esmeralda xəncər çıxarıb deyir ki, bu yalançı nikaha ona rəhmi gəldiyinə görə qol qoyub. Onsuz da gəlməyə yeri olmayan şair arvadının evində qonaq kimi gecələyir. Qızın isə xəyalındakı yalnız Febdir.

Ertəsi gün Esmeraldanı qaçıрмаq istəyən quldur məhkəmə qarşısına çıxarılır...

Onun iyirmi yaşı var, on altı il bundan qabaq himayədarı bu atılmış zavallını çöldən tapıb, camaatın iblis törəməsi sayıb gen dolandığı eybəcər uşağa yiyə durub, ona ad qoyub, onu bəsləyib böyüdü, ona yazıb oxumağı, nəhəng kilsə zənglərini hərəkətə gətirib səsləndirməyi öyrətib. Notr-Dam kilsəsi onun həm evi, həm vətəni, həm də bütün dünyasıdır. Cəmi bəşər övladına nifrət bəsləyən Kvazimodo ağasına it kimi sadıqdır. Məhz bu sədaqətinə görə onun Esmeraldanı qaçırmaya ömrünə də sözsüz-sovsuz tabe olub. İndi də bu kölə sədaqətinin cəriməsini ödəməlidir.

Gəncliyində Klod Frollo çox çalışqan, çox da oxuyan olub, elm dəryasına baş vurmaqdan usanmayıb. Vəba epidemiyası yayılan zaman ata-anasının ömrü kəsildiyindən on doqquz yaşlı Klod mehrini atalıq-analıq elədiyi kiçik qardaşı Jana salıb. İyirmi yaşına çatanda ona dini rütbə verilib. Şəhvəti hara buyuran katolik məzhəbinin yasaqlarına uyğun olaraq keşiş Frollo evlənməyib, canında ac-susuz yatan valideynlik instinktini balaca qardaşı Janı, övladlığa götürdüyü Kvazimodonu bəsləməklə doyurub. Tərslikdən qardaşı da avara, tənbel böyüyüb, onun ümidlərini doğrultmayıb.

Jandan əlini üzən keşiş Klod nücum, kimya elminə baş vurur, kilsədə özünə laboratoriya düzəldir, şəhərli fəlsəfə daşının axtarışına çıxır. Onun münəccimliyə, kimyagərliyə meyil saldığını eşidən xalq arxidiakonun falçı, cadugər olduğuna inanmağa başlayır. Bir gün hətta kral özü onun apardığı təcrübələrə baxmaq üçün özge qıyafəyə bürünüb gizlicə kilsəyə gəlir...

Kar Kvazimodonu mühakimə eləyən hakim də kar olur (bu səhnə Şərq mistiklərinin metafizik məzmunlu lətifələrinə bənzəyir), necə deyirlər, axsaq atın kor nalbəndi... Nəticə isə qətiyyən gülməli deyil: meydana rüsvayçılıq dirəyinə sarınmaqla qamçılanmaq! Azmış kimi tamaşaya yığılmış şəhər əhli də onu daşqalaq eləyir, onun əzablarından iblisənə bir sevincə zövq alır. Camaat onu daşa basmaqla savaba batdığını, şeytanı daşladığını güman eləyir.

Məhkum xırıldayan səsiylə su istəyir, ancaq ona bir içim su verməyə kimsədə nə istək, nə cəsarət tapılır. Bu vaxt Esmeralda qəfil hadisə yerində peyda olur. Kvazimodo çəkdiyi əzabların baskarını gözəriylə yandırır külə döndərmək istəyir, ancaq qız qorxmada məhkumun yanına qalxıb əlindəki su qabını onun dodaqlarına söykəyir. Ömründə ilk dəfə Kvazimodonun gözündən yaş gəlir. Hərdəmxəyal kütlə bu səfər də xeyir, gözəllik, gənclik timsalı məsum qızın şəhər, eybəcərlik, iyrənclik simvoluna çevrilmiş bir şikəsti dirilik suyu ilə suvarmasını eyni həvəs, eyni canfəşanlıqla alqışlayır.

F.Uğurlu

davamı növbəti sayımızda